

Expositie in synagoge Meerssen vertelt het verhaal van ‘de vergeten Holocaust’: de vervolging van Sinti tijdens de Tweede Wereldoorlog

Jeroen Geerts

Donderdag 3 augustus 2023

Maar weinig Limburgse Sinti overleefden de oorlog. En wie al terug kwam uit Auschwitz, praatte er niet over. — © Rob Oostwegel

Meerssen

Waar de verhalen over de Jodenvervolging in de tijd na de Tweede Wereldoorlog steeds meer naar buiten kwamen, bleven de verhalen van Sinti altijd onderbelicht. Een expositie in de synagoge in Meerssen moet daar verandering in brengen.

Het is een van de meest iconische en aangrijpende filmbeelden van de Holocaust: een jong meisje met hoofddoek, dat met angst in de ogen vanuit een vertrekkende treinwagon naar buiten kijkt. De beelden werden gemaakt op 19 mei 1944 in kamp Westerbork. Het meisje is Settela Steinbach uit Buchten. Op die dag werd zij samen met nog 245 Sinti gedeporteerd naar vernietigingskamp Auschwitz.

Verdriet

Op de expositie *Nooit bevrijd* in de synagoge in Meerssen is Settela het middelpunt. Zij en het verhaal van haar familie – haar moeder, twee broertjes, twee zusjes, een tante, twee neefjes en een nichtje – die in de zomer van 1944 op transport werd gezet. Alleen haar vader overleefde de oorlog. „Maar een jaar later stierf hij van verdriet”, memoreert curator Jac Lemmens.

Settela Steinbach, 19 mei 1944. — © NIOD/Rudolf Breslauer

„Het verdriet zat in de hele Sintigemeenschap zo diep dat er niet over de Holocaust gesproken werd. Het was het grote taboe, net als in de Joodse gemeenschap.” Waar de verhalen over de vervolging van Joden in de decennia na de oorlog meer en meer naar buiten kwamen, bleef het relaas van veel Sinti en Roma onderbelicht. „Men spreekt wel eens van ‘de vergeten Holocaust’.”

Vooroordelen

Wrang genoeg was de vervolging van Sinti voor de nazi's een soort bijkomstigheid. „Hitler heeft er nooit een geheim van gemaakt dat hij alle Joden wilde uitroeien. Maar over Sinti heeft hij nooit iets gezegd. Hun vervolging kwam ook pas later op gang, nadat Duitse burgemeesters hadden geopperd of ‘het zigeunerprobleem’ niet ineens ook aangepakt kon worden.”

De voorouders van Bluma Meinhardt leefden begin vorige eeuw rond Weert. Haar oma werd ook vermoord in Auschwitz. „Mijn grootvader moest vioolspelen terwijl ze werd vergast.” Wanneer ze de wereld om zich heen bekijkt, maakt Meinhardt zich zorgen. „Gebeurt het nu weer? Want let wel: de vervolging van Sinti begon niet met de gaskamers. Die begon met vooroordelen, racisme en uitsluiting.”

Bluma Meinhardt (rechts): „Mijn grootvader moest vioolspelen terwijl mijn grootmoeder werd vergast.” — © Rob Oostwegel

De expositie probeert te schetsen waar de Sinti en Roma oorspronkelijk vandaan kwamen, welke rollen ze in de geschiedenis vervulden en hoe de vooroordelen over zigeuners konden ontstaan.

Fake news

Anjes Wolfs-Driessen is een van de weinigen die de verhalen over de Sintivervolging uit eerste hand kon optekenen. Haar moeder Mädi Franz uit Beek vertrouwde haar het relaas van zichzelf en haar tijdens de oorlog omgekomen ouders, ooms en een tante toe voor het boek *Daar praat ik niet over*. „Het is ontzettend belangrijk om die verhalen door te geven”, meent ze. Begin dit jaar kwam er een studie naar buiten die concludeert dat bijna een kwart van de jongeren betwijfelt of de Holocaust geen fake news is geweest. „Je kunt er niet jong genoeg mee beginnen om deze informatie tot je te nemen.”

De expositie in de synagoge is tot en met 17 september elke zaterdag en zondag tussen 13.00 en 16.00 uur gratis te bezoeken.